

De openbare bibliotheek als venster op de wereld en springplank voor iedereen.

Leesvaardigheid, taalvaardigheid, digitale geletterdheid en leergierigheid zijn essentiële vaardigheden in een samenleving die steeds complexer wordt. In onze informatiemaatschappij en kenniseconomie begint alles met goed kunnen én graag willen lezen.

Het beheersorgaan van bib en cc is ervan overtuigd dat de bibliotheken van Herentals en Noorderwijk **het verschil kunnen maken** tussen het wel of niet uitgroeien van onze inwoners tot burgers die, door hun lees- en digitale vaardigheden in staat zijn om hun verantwoordelijkheid op te nemen en mee te bouwen aan een sterke en welvarende samenleving.

De bibliotheken kunnen dit doen door:

1. Het plezier en de vaardigheid van **lezen** en leren te laten (her-)ontdekken.

Dat de uitdagingen hieromtrent groot zijn tonen volgende harde cijfers:

- De nieuwe PIRLS-studie toont aan dat het leesniveau van leerlingen uit het vierde leerjaar opnieuw sterk gedaald is. Tegenover hun leeftijdsgenoten uit 2006 kampen ze met een leesachterstand van tien maanden.
 - De cijfers voor laaggeletterdheid in Vlaanderen zijn zondermeer zorgwekkend: 800.000 Vlamingen zijn onvoldoende geletterd om goed te kunnen functioneren in een opleiding, op het werk en in het maatschappelijk leven.
2. De bib als **toegankelijke ontmoetingsplek** te organiseren en te profileren en blijvend in te zetten op activiteiten en belevingsmogelijkheden.
 3. **Sector-overschrijdend** te werken

De bibliotheken van Herentals en Noorderwijk zijn vrijetijdsdiensten in het maatschappelijk weefsel die mee bouwen aan een leefbare en goed functionerende stedelijke én landelijke leefomgeving. Door sector-overschrijdend te werken, kunnen deze bibliotheken hun steentje bijdragen in het dialogeren met en het betrekken van de burger, het inzetten op welzijn en preventie, sociale tewerkstelling en integratie, lees- en leerbevordering, ontmoeting en beleving en digitalisering.

4. De regionale inbedding en samenwerking te bestendigen

De inbedding van onze bibliotheken in de **regiowerking Bibliotheek Neteland** biedt kansen om de maatschappelijke uitdagingen met vereende krachten aan te gaan. Het beheersorgaan onderschrijft de ambitienota van Bibliotheek Neteland om door te groeien van samenwerkingsverband 3 A naar 3 B, te werken aan een gezamenlijke aanbesteding voor de collecties en dus ook het onderzoeken van de mogelijkheden voor een gezamenlijk collectiebeleid en bovenal het in de markt zetten van de bib als derde plek.

5. In samenwerking met Neteland blijvend werk te maken van **e-inclusie**.

De bibliotheken zijn perfecte partners om te werken aan de e-inclusie van alle inwoners:

- In 2021 kende 46% van de bevolking een situatie van digitale kwetsbaarheid: 7% gebruikt geen internet en 39% heeft beperkte digitale vaardigheden.
- De positie van de meest kwetsbare mensen in een steeds meer gedigitaliseerde samenleving is zorgwekkend en vergt alternatieve oplossingen.
- Hoewel steeds meer Belgen virtueel verbonden zijn, beschikt bijna 1 op de 5 huishoudens met een laag inkomen niet over een internetverbinding thuis.(3).

Het e-inclusieprogramma van Neteland zorgt voor de invulling van deze basisinfrastructuur in de bib met drie doelstellingen: de toegang tot de digitale technologie voor burgers bevorderen, de digitale

vaardigheden en participatie van burgers versterken en de toegang tot de essentiële diensten (overheid en niet-overheid) verbeteren.

Dat onze aanpak werkt blijkt uit de stadsmonitor: 90% van de inwoners van Herentals zijn tevreden over de werking van de bibliotheek (1). Om dit alles effectief te kunnen blijven realiseren én ook toekomstgericht verder te kunnen inzetten op de vele maatschappelijke uitdagingen, vindt het beheersorgaan het noodzakelijk om te investeren in 4 pijlers: **infrastructuur - personeel – collectie – activiteiten**.

INFRASTRUCTUUR

De bibliotheken van Herentals en Noorderwijk dienen een **toegankelijke ontmoetingsplek** voor alle bezoekers te zijn. Daardoor is de bibliotheek een openbare plaats van **sociale interacties tussen onbekenden maar ook tussen mensen die elkaar toevallig ontmoeten in de bibliotheek**. De inrichting en infrastructuur van de bibliotheek moet een antwoord geven op dit sociale verkeer. Een **inrichting en infrastructuur die een weerspiegeling is van de hedendaagse ontwikkelingen** in de samenleving ondersteunt de werking van de bibliotheek en draagt ertoe bij om het potentieel dat deze bibliotheken in zich dragen, ook daadwerkelijk te realiseren. Investeren in de infrastructuur versterkt de bibliotheekwerking en de samenwerking met de verschillende lokale actoren. (2)

Vaststellingen

- **De infrastructuur van de hoofdbibliotheek in de Gildelaan 13 is op dit moment niet meer afgestemd op de functies (o.a. het ontsluiten van de collectie versus het inzetten op leesbevordering én e-inclusie of het samenwerken met verschillende lokale actoren) waaraan de bib moet voldoen.**
- **De dagelijkse interacties in de bibliotheek zorgen daardoor momenteel regelmatig voor conflicten.** Bibliotheekmedewerkers moeten goochelen met de huidige inrichting om alle functies gecombineerd te krijgen. De bibliotheekmedewerkers dienen constant kleine interventies te plegen en correcties aan te brengen in het sociale klimaat van de bib. (2)
- **Er is nood aan voldoende openbare computers en een GDPR-proof printbeheerssysteem** om te beantwoorden aan de vraag van de inwoners en effectief te kunnen inzetten op e-inclusie.
- Burgers combineren meer en meer hun bezoek aan de Kunstencampus met een bezoek aan de bibliotheek. Of het nu gaat om de leerlingen uit de discipline dans, theater, muziek, woord of beeld, ze vinden in de bibliotheek naast een moment van verpozing en overbrugging, een aanbod dat hen inspireert en hun leerproces waar mogelijk ook documenteert en ondersteunt.

Acties

- **Inzetten op een renovatie of nieuwbouwproject voor de hoofdbibliotheek**
 - a. De bestaande infrastructuur van de hoofdbibliotheek, Gildelaan 13, zeer grondig renoveren en aanpassen aan de huidige noden van de bibliotheek om zo het dagelijks werk van de bibliotheekmedewerkers te ondersteunen, de beschikbare openbare ruimte van de bibliotheek optimaal te benutten en van de huidige bibliotheek, Gildelaan 13, een aantrekkelijke openbare plek met karakter te maken op de site Molenvest, gebaseerd op onderzoek, overleg en participatie. Waar mogelijk worden er fysieke linken gelegd met de buitenruimtes van de bibliotheek. Zo kan er werk gemaakt worden van een leestuin die aansluiting heeft met het gelijkvloers, waar een leescafé uitgewerkt kan worden in samenwerking met kOsh. (Denk aan verse soep op basis van groente-overschotten van de school). (4)

- b. Of waar er zich mogelijkheden zouden aandienen, de hoofdbibliotheek integreren in een nieuwbouwproject van stad Herentals. Gezien de gebouwtechnische problematieken aan de Gildelaan 13, draagt deze laatste optie de voorkeur weg bij het beheersorgaan. Hier dienen zich zeker mogelijkheden aan om de toegang tot de bib uit te breiden buiten de openingsuren in de vorm van de 'onbemande bib' of de 'open +' bib. (5)

- **Inzetten op openbare** computers en een gdpr-proof printbeheerssysteem
- **Inzetten op de ondersteuning van de bibliotheekmedewerkers** zodat zij voldoende gesterkt zijn in het optimaal ondersteunen en beheren van het sociale leven in de bibliotheek als ontmoetingsruimte.
- **Inzetten op verdere samenwerking met de kunstencampus** en het gastvrije onthaal van leerlingen, leerkrachten en ouders vanuit de kunstencampus in de bib. De bib kan ook voor deze doelgroepen fungeren als derde plek door een open bibliotheekinfrastructuur en inrichting die uitnodigend communiceert naar de site Molenvest.

PERSONEEL

Ingebed in regiowerking Bibliotheek Neteland zetten de bibliotheken van Herentals en Noorderwijk mee hun schouders onder de realisatie van de bibliotheek als derde plek. Op deze manier worden de laagdrempelige openbare ruimtes die de bibliotheken traditiegetrouw zijn, optimaal ter beschikking gesteld aan de burgers als 'woonkamers van de lokale samenleving'. Burgers kunnen gratis en uitgebreid gebruik maken van deze toegankelijke ontmoetingsplaats, op zoek naar rust of net inspiratie en informatie.

Essentieel om van de bibliotheken derde plekken te maken zijn de bibliotheekmedewerkers. Zij vervullen de rol als dienstverlener om burgers te ontzorgen en iets bij brengen. Maar ook als expert en gids in het informatie-, cultuur- en kennislandschap. Deze medewerkers zijn ondernemend, ze organiseren en faciliteren. Ze ontwikkelen zich als netwerker en zien samenwerkingsmogelijkheden. Ze weten waar mogelijk verbindingen te leggen tussen mensen, organisaties en diensten.

Vaststellingen

- Kwaliteitsvol bibliotheekwerk vraagt sterke profielen die de collecties beheren en ontsluiten én inzetten op leesbevordering, ontmoeting en e-inclusie voor verschillende doelgroepen.

Acties

- Inzetten op een kwaliteitsvol personeelsbeleid om sterke profielen aan boord te houden en bij nieuwe aanwervingen te professionaliseren om zo specifieke profielen te kunnen aanwerven (bijvoorbeeld om met jongeren te werken).

COLLECTIE

De collectie is het stevige fundament waarop de volledige bibliotheekwerking uitgebouwd wordt. De rol van film, muziek en games in de openbare bibliotheek is niet uitgespeeld indien er snel en overwogen ingespeeld kan worden op de veranderende samenleving.

Vaststellingen

- Omdat de digitale ontwikkelingen zeer snel evolueren, dienen deze op de voet gevolgd te worden door de bibliotheek om waar nodig een vertaalslag te maken naar de collectie audiovisuele middelen (AVM).

- Om in te zetten op een toekomstgerichte collectie is het belangrijk om in te zetten op een innoverend aanbod rond film, muziek en games.

Acties

- **Blijvend inzetten op een doordachte collectie waarbij rekening gehouden wordt met de verhouding tussen het fysieke en het digitale aanbod.**
Pilotprojecten van Cultuurconnect zoals bijvoorbeeld de gratis filmstreaming via het lidmaatschap helpen om dit onderzoek naar beleving en digitalisering te concretiseren en verdere visievorming uit te werken vanuit opgedane kennis uit de praktijk.
- Inzetten op een permanent digitaal aanbod. De prioriteiten liggen als volgt (5):
 1. Digitaal kranten- en tijdschriftenarchief
 2. Filmstreaming
 3. E-boeken
 4. Digitale workshops
- Inzetten op een kwaliteitsvol en toekomstgericht filmaanbod. Filmliefhebbers maken nu nog gretig gebruik van de ontlending van dvd's. Ook de komende jaren zal de bib voor deze filmliefhebbers van betekenis blijven onder andere om in kleine groep films te kijken, filmtijdschriften te raadplegen, gebruik te maken van de gratis filmstreaming en onderzoek te kunnen doen. Iconische films blijven dankzij de bibliotheek toegankelijk voor de filmliefhebber.
- Muziek liefhebbers lenen nu nog cd's uit, en meer dan verwacht, net omwille van de afbouw van deze collecties bij omliggende bibliotheken. Maar de realiteit toont aan, dat binnen een aantal jaren het gebruik van de openbare bibliotheek voor muzik liefhebbers zal verschuiven van het ontlenen van cd's naar het bezoeken van auditieve expo's, het ontdekken van thematische podcasts en het ter plekke beluisteren van muziek in een comfortabele setting. (5)
- Was de roman de baanbreker voor de 19^e eeuw en de film die voor de 20ste eeuw, in de 21ste eeuw nemen games die rol over. In 2022 waren er wereldwijd 1 miljard gamers. De bibliotheek kan hierop inzetten door de (digitale) uitleen, een gespecialiseerd aanbod, workshops, game-rooms, VR- en retro games.

ACTIVITEITEN

De bibliotheken van Herentals en Noorderwijk zetten in op het laten (her)ontdekken van het plezier en de vaardigheid van lezen en leren en op de digitale inclusie van alle inwoners.

Vaststellingen

- De belangrijkste risicogroepen, wat betreft laaggeletterdheid in Vlaanderen, zijn laaggeschoolden, volwassenen met een lage sociaal- economische status, ouderen, eerste generatie migranten, anderstaligen en niet-actieven. (7) Zeker ook voor deze risicogroepen kan de bibliotheek van betekenis zijn in het creëren van kwalitatieve leesomgevingen.
- In de masterproef die Fien Mermans in opdracht van de openbare bibliotheek Herentals uitvoerde schrijft zij dat onderzoek van Stalpers (2007) aantoont dat ouders die aanzetten tot lezen tot vijf maal toe de kans op de ontwikkeling van een positieve leesattitude vergroten bij hun kinderen. Leerkrachten kunnen de kans op de ontwikkeling van een positieve leesattitude tot 1,5 maal vergroten. (8)
- Verder stelt Mermans in ditzelfde onderzoek dat jongeren vragende partij zijn om naar de bibliotheek te komen en te leren hoe ze aan bronnenonderzoek kunnen doen, leesplezier te vergroten via auteurslezingen, creatieve workshops, etc. Leerlingen vragen ook een rustige

plek om zonder stress op vaste momenten vrij te kunnen lezen. Hierbij is het belangrijk dat jongeren de autonomie krijgen om zelf hun leesvoer te kiezen. Het is dus belangrijk dat de bibliotheek voor een breed en kwaliteitsvol aanbod zorgt en jongeren hierin wegwijs maakt.

Acties

- **Inzetten op leesbevordering voor iedereen met een specifieke focus op 3 doelgroepen:** gezinnen met jonge kinderen, NT1(laaggeletterden met Nederlands als moedertaal) en jongeren. De adviesnota van het Leesoffensief in Vlaanderen stelt: *De basis van leesvaardigheid, leesmotivatie en leesplezier wordt lang voor het formele leesonderwijs gelegd: met voorlezen en brede taalstimulering maak je kinderen bewust van klanken, letters en woorden. En je wakkert de liefde voor taal en verhalen aan. We beginnen daarom bij de allerjongsten en maken alle ouders, grootouders, opvoeders, kinderbegeleiders en kleuterleid(st)ers bewust van de cruciale rol die zij te spelen hebben... We creëren voor alle doelgroepen kwalitatieve leesomgevingen, die uitnodigen om te lezen en te blijven lezen: via een aantrekkelijk, inclusief en toegankelijk boekenaanbod, zowel digitaal als niet-digitaal, en zichtbare, inspirerende leesplekken. De bibliotheek vormt de spil in het lokale leesnetwerk en wordt versterkt in haar leesbevorderende opdracht.* (6)
- **Inzetten op het ondersteunen van laaggeletterden.** Dankzij de projectsubsidies van het sociaal-cultureel volwassenenwerk Vlaanderen kan de bibliotheek de komende jaren (2024-2025-2026) onderzoek doen naar het werken met NT1. Een ideale basis om hierop vanaf 2027 voort te bouwen met lokale middelen.
- **Inzetten op de doelgroep jonge gezinnen.** De Vlaamse organisatie Iedereen Leest breidt de komende jaren de doelgroep van het Boekstartprogramma uit richting kleuters. Herentals is reeds Boekstartgemeente. Door deze uitbreiding kan de bibliotheek nog intensiever inzetten op leesbevordering voor alle gezinnen met jonge kinderen.

Conclusie:

De hierboven uitgewerkte pijlers bieden, mits de nodige financiële investeringen, een stevig fundament waarop de bibliotheken, binnen een complexe en snel veranderende samenleving, hun rol als dynamische openbare plaats, met de focus op leesbevordering, ontmoeting en e-inclusie zullen kunnen realiseren. De leden van het beheersorgaan pleiten dan ook voor een financiële vertaling conform de bovengestelde doelen.

Bronnen:

- (1) cijfers tevredenheidssurvey VVSG over de dienstverlening/bibliotheek (resultaten van 2020, de volgende meting vindt plaats in 2024) Zie ook: stadsmonitor.vlaanderen.be/indicators/tevredenheid-over-bibliotheekvoorzieningen
- (2) Over het sociale klimaat in de bibliotheek door Ruth Soenen, 2014
- (3) Barometer digitale inclusie door de KBS, 2022
- (4) Advies beheersorgaan van bibliotheek en cultuurcentrum over de infrastructuurwerken van de bib van de toekomst, juni 2021
- (5) Advies beheersorgaan van bibliotheek en cultuurcentrum via mentimeter, september 2023
- (6) Adviesnota: een leesoffensief voor Vlaanderen, 2021
- (7) https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-07/Infographic_laaggeletterd_in_Vlaanderen.pdf
- (8) 'Het Herentalse Leesoffensief', masterproef aangeboden binnen de opleiding Master in de Westerse Literatuur door Fien Mermans, 2022